

Economia circular: història de quatre generacions

Rosa VALLÈS i ISCLA i Josep Maria VALLÈS i ISCLA

Encara que ho pugui semblar, l'economia circular no és una cosa d'ara. Un exemple n'és el de la meva família. Sóc la quarta generació que viu traient profit del que per a d'altres són residus. El besavi era drapaire, el padrí ferroveller, el pare gestor de residus i jo actor de l'economia circular. Em dic Josep Maria Vallès i sóc membre del consell d'administració del Grup Refesa, empresa fundada pel meu pare l'any 1989 a Andorra, encara que el seu padrí ja es dedicava a la recuperació de residus des de l'inici del segle XX a Catalunya. L'economia circular no és una moda d'avui en dia. No és res més que reaprofitar el que a un ja no li serveix com a matèria primera per fer altres coses noves, i s'ha fet des de temps immemorials.

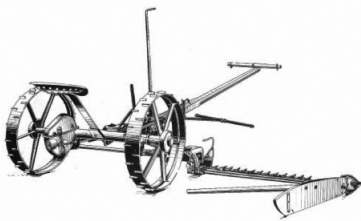
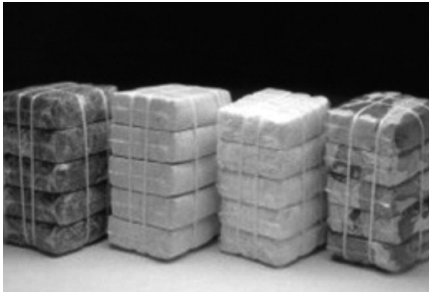
El meu besavi va ser qui va començar amb el negoci, a Sant Pere de Riudebitlles, a la comarca de l'Alt Penedès, cap allà als anys 20 del segle passat. Anava amb un carro i un animal voltant pels pobles de la zona recollint residus de tot tipus: des d'espardenyes velles fins a ferros, passant per pells d'animals i pèls de porc i de cavall. Els pèls de porc, si eren arrancats a mà, es pagaven millor i servien, per exemple, per fer raspalls. Anaven emmagatzemant els residus, i quan tenien una bona quantitat d'un producte determinat anaven a vendre-ho a les empreses a les quals podia interessar com a matèria primera per a la seva producció.

Tant el padrí com els seus germans van seguir amb el negoci. Tot i que en diferents branques. Un va marxar cap a Tremp, i els altres dos, llençant una moneda a l'aire van fer cap a la Seu d'Urgell i a Andorra (si sortia cara es dirigiria cap a la capital catalana i si sortia creu farien camí cap a les muntanyes. Va sortir creu). El meu padrí es va quedar a la Seu; el seu germà, al casar-se, va marxar cap a Lleida.

El tiet-avi que va anar a Tremp es va dedicar, sobretot, a la ferralla. Tenia un magatzem i va tenir uns molts bons anys durant les construccions dels embassaments. El que va fer cap a Lleida es va especialitzar en draps. Recollia roba i, amb un equip de dones, retallava els trossos i els rentaven amb unes màquines industrials. Després en feien petites bales i les venien a les empreses que els interessava (tallers i indústries diverses): els blancs es feien

Antic ofici de drapaire anys '20

Antiga màquina de dallar herba

pagar a un preu més car que la resta. Eren de més qualitat! Va muntar una planta de triatge de draps, tot un exemple d'economia circular. Un altre exemple d'economia circular el tenim quan el sogre del meu padrí volia dallar l'herba del seu camp però no trobava gent per ajudar-lo. El meu padrí li va plantejar de comprar una màquina de dallar. Així doncs van anar tots dos al ferrer de Castellciutat, que en tenia una. Però el ferrer els va dir que ja estava venuda, que no els la podia vendre i que a més, no en podien fer una altra ja que no disposava de ferro en quantitat suficient per fer-ne una de nova. Finalment, com que el padrí estava involucrat en el món de la recollida de ferralla, es va endur la màquina per al seu sogre, portant ell el ferro necessari per tal que se'n pogués fer una de nova. Sempre explicava com de content n'estava el sogre d'haver pogut dallar el camp en unes hores i assegut a la màquina, amb els animals que l'estiraven. El ferro que d'altres ja no volien servia per fer una nova màquina. I això continua passant avui. La majoria de metalls es fonen per convertir-se en nous objectes.

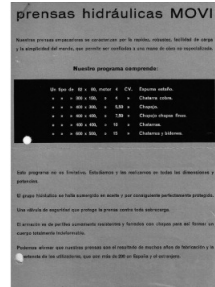
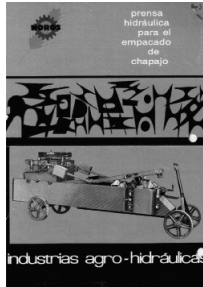
El padrí va seguir endavant amb diferents branques: paper, ampolles de vidre, ferralla, draps... I va començar a modernitzar el negoci amb algun camió per a la recollida. Els dissabtes i diumenges es carregava un camió de gran tonatge per portar la ferralla cap al País Basc. Poc a poc es va anar creixent, es van anar buscant magatzems cada vegada més grans i màquines que facilitessin la feina i augmentessin la producció: una premsa per al paper i el cartró, alguna grua... A mitjan dècada dels 60 es van adquirir diverses màquines. I es van començar a rebre també alguns residus més nous, com per exemple bateries de plom, alguns aluminis i altres. Arriben els primers cotxes. Quan se'n feia un era gairebé com una festa. En sortien molt

pocs i ara és una de les branques important del negoci! Quan arribava una furgoneta, se'n treien les biguetes del xassís i es netejaven ben bé per si a algú li podien interessar per fer-se, per exemple, un petit cobert. Era com un vici pel padrí, tota una afició: anar traient peça a peça, perquè hi havia metalls que es pagaven millor, i trobar-ne una peça, encara que fos petita... Era una mica com buscar un tresor!

Un altre exemple del valor que tenien els residus és que durant la postguerra s'havia de disposar d'un permís especial per anar a recollir munició i altre material de guerra que hagués quedat pels camps de batalla. Els titulars d'aquest permís, com el tenia el padrí, podien fer explotar el que trobaven per recollir-ne després els trossos de metall, que es vendrien a les indústries metal·lúrgiques. Ara ni ens plantegem anar a buscar petites peces de metall per muntanyes i prat.

El pare explica que, abans, quan volies llaminadures o petards, arreplegaves els diaris i ampolles que es trobaven per casa i els portaves a vendre, i amb això et pagaves el gelat. Mireu si era així que la mare recorda que quan vam traslladar el magatzem que teníem del centre de la Seu d'Urgell cap als afores, el veïnat se'ls queixava perquè no sabrien on portar tots aquells residus per guanyar-se alguns diners. Això era per la dècada dels 80.

Als anys 50, el padrí es va introduir al mercat andorrà i va començar a baixar cap a la Seu ferralla i ampolles de cava o de xampany. En aquella època es baixaven des d'Andorra camions plens, entre 8.000 i 15.000 ampolles a granel. Abans hi havia empreses que es dedicaven a netejar les ampolles i a redistribuir-les pels cellers, que les reutilitzaven. La política del reciclatge del vidre, col·locant contenidors de recollida del vidre als carrers ha fet desaparèixer aquest tipus d'indústries. L'empenta de l'economia

lineal va fer que fos més fàcil fondre de nou el vidre que recuperar-lo, netejar-lo i reintroduir-lo al mercat. Es va eliminar la logística dels envasos retornables amb consignà. Ara es torna a parlar de la necessitat de recuperar aquesta manera de fer.

En relació amb la ferralla, en aquells moments el govern espanyol donava una llicència al govern andorrà, una quota de quilos de ferralla que es podien baixar d'Andorra cap a Espanya. Era molt limitat, d'unes 100 tones de ferralla l'any.

La meua família va aconseguir un permís especial de Madrid per poder treure ferralla d'Andorra per portar-la a Espanya fins a 1.000 tones l'any, a més de la quota que tenia Andorra. L'any següent, la família va tenir un permís per treure 700 tones, mentre que la quota del Govern andorrà era de 300 tones. Al tercer any, el permís especial per a la família Vallés era de 300 tones i Espanya va aixecar el límit per a Andorra. I és des d'aleshores que Andorra ja no té limitades les tones de ferralla que pot exportar cap a Espanya.

Per poder fer aquesta feina, amb l'ajut d'Altos Hornos de Catalunya, es va muntar a Sant Julià de Lòria una premsa per a xapes i ferralles fluïxes que únicament podia treballar de nit, ja que a l'època no hi havia prou energia elèctrica per treballar de dia.

I així va començar la nostra feina a Andorra. La meua família va ser la primera a poder exportar residus de ferralla i metall del Principat.

Posteriorment, un cop finalitzat el contracte de les llicències per exportar ferralla amb l'Estat espanyol, el Govern d'Andorra ens va proposar de muntar aquesta mateixa premsa a l'emplaçament dels antics forns incineradors a Andorra la Vella. Aquí ja podíem treballar de dia. El Govern ens donava energia elèctrica per al funcionament de la màquina a canvi de *netejar el país de residus fèrrics i aixafar*

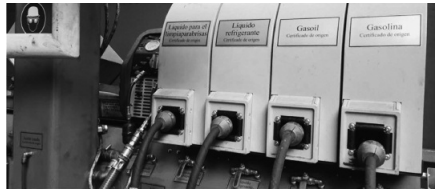
llaunes, pots de pintura, conserves, etcètera. A Andorra es va acumular molta ferralla. Els andorrans anaven bàsicament a Bèlgica i França a comprar peces d'automòbils d'ocasió, sobretot de camions. Els espanyols pujaven a Andorra a reparar els seus automòbils. La peça vella era substituïda per la nova d'ocasió i la vella es quedava a Andorra. Així doncs, es van acumular molts motors, canvis de marxa i molt altre material que va esdevenir residu de ferralla.

Finalment, a final de l'any 1989, el pare va crear Refesa i formalitzava així el negoci de compravenda i exportació de ferralla que havia iniciat el meu padrí a Andorra els anys 50.

Per a l'obertura de Refesa, el meu pare va posar una condició al meu padrí: que la premsa fos prou gran perquè hi cabés un cotxe sencer i no s'hagués de partir a cops de destràl.

Avui en dia el negoci continua sent rendible, i se segueixen moltes més normes i reglaments. Si abans érem drapaires i *chattarreros*, l'any 2005, amb l'aprovació de la Llei de residus i els diferents reglaments que la desenvolupen, vam passar a ser gestors de residus, i ara, amb la necessitat de minimitzar els impactes del canvi climàtic que finalment hem acabat acceptant, alguns més que d'altres, som actors de l'economia circular.

La nostra família ha seguit, com totes, l'evolució o involució de la nostra societat. En l'època del meu besavi tot es reutilitzava i s'aprofitava, tot tenia valor. A l'època del meu padrí es continuava treballant per poder recuperar i reutilitzar al màxim els materials. La societat on va evolucionar el pare va canviar el model de l'economia. Amb la descoberta dels materials de plàstic i la seva àmplia utilització vam passar d'un model de reutilitzar a un model d'utilitzar i llençar. El plàstic ha revolucionat la nostra societat. És un material

molt versàtil que permet una infinitat d'utilitzacions a un preu molt reduït. Molts envasos han passat de ser de vidre o metall a ser de plàstic. Aquesta nova filosofia de vida, combinada amb el poder adquisitiu cada cop més alt de la gent, va fer que molts residus que en un passat es recollien per recuperar-ne uns cèntims perdessin tot el seu atractiu i fossin llençats. Només cal veure l'estat dels vorals de les carreteres per comprovar-ho.

La societat del meu pare no va saber analitzar els efectes nefastos d'aquest model d'economia lineal. Un exemple és que es cremaven els cotxes per eliminar tot el que no fos metàl·lic i així augmentar el valor (només interessaven els metalls, i si venien "nets", millor; tenien un millor preu), no hi havia la preocupació o l'atenció d'avui en dia pel medi ambient. La societat ha anat canviant i prenent consciència dels aspectes mediambientals dels processos. Ara els vehicles fora d'ús passen tot un procés de descontaminació –se'n retiren els gasos, olis, filtres, rodes, líquids anticongelants, etcètera– abans de posar-los a la premsa per fer-ne un paquet. Els paquets van a la fragmentadora, un gran molí que els tritura, fins a obtenir-ne trossos molt petits. Amb una sèrie d'imants i de corrents de Foucault es tria el ferro i els altres metalls de la resta de residus.

A la nostra generació ens toca afrontar el repte mundial de repensar la nostra forma de consumir per reduir el nostre impacte sobre el planeta. No consumir més recursos naturals dels disponibles, no esgotar el planeta. Tornar a mirar cap al passat i aprendre dels nostres padrins. Aquesta presa de consciència de la societat fa que es generin noves línies de tractament de residus per a molts materials dels quals no se sabia què fer-ne.

Avui, la principal activitat de Refesa continua sent la recollida, classificació, emmagatzematge

i exportació de tota classe de residus de ferralla i metalls, així com la recollida, descontaminació i exportació de vehicles al final de la seva vida útil. Però ens hem d'adaptar als nous temps. Per això l'any 2010 neix l'empresa Logística i Serveis del Reciclatge (LSR) com a empresa paral·lela a Refesa per tal d'ampliar les activitats de gestió de residus que ja es desenvolupaven dins de Refesa.

LSR és una empresa en ple creixement. En un inici es gestionaven quasi exclusivament vehicles fora d'ús (VFU) amb l'objectiu de recuperar el màxim nombre de peces procedents d'aquestes vehicles per introduir-les al mercat de recanvis i de peces d'ocasió, amb la qual cosa es participava en l'economia circular. Ràpidament, però, LSR ha hagut de gestionar residus molt variats, com ara plàstics, paper i cartró, runa, metalls fèrrics i no fèrrics, transformadors que contenen oli contaminat amb PCB, equips elèctrics que contenen gasos SF₆, entre altres. El 2017 s'incorporen altres residus: els residus de materials que contenen fibres d'amiant. LSR és la primera empresa inscrita al Registre d'empreses amb risc d'amiant. Disposem dels mitjans tècnics i humans necessaris per garantir una correcta manipulació d'aquest material des del seu desmantellament a l'obra fins a l'exportació d'aquest residu.

A final del 2018 incorporem una línia de tractament dels aparells elèctrics i electrònics (RAEE). Som els primers i únics gestors de residus autoritzats per al tractament dels RAEE a Andorra. En les instal·lacions de LSR desmantellem aquests aparells per tal de donar més valor afegit a aquest tipus de residus i facilitar-ne el reciclatge posterior. Aquesta nova línia de tractament ha permès augmentar amb tres persones la plantilla de treballadors de LSR.

En definitiva, som un grup d'empreses dedicat

exclusivament a la gestió dels residus, que vetlla per trobar sortida per a tots els residus que es generen al país. Treballem amb empreses espanyoles i franceses que donen resposta al tractament que cada tipus de residus necessita.

Enguany, coincidint amb el trentè aniversari de Refesa, la meva germana i jo volem continuar sent actors de l'economia circular i continuem fent créixer l'empresa que hem heretat dels nostres padrins. Reforcem la imatge del grup empresarial. Les dues empreses s'aixopluguen sota la nova marca, Grup Refesa. Us agrada el logotip?

Moltes gràcies per la vostra atenció.

Rosa Vallès i Iscla, i Josep Maria Vallès i Iscla,
responsables del Grup Refesa